

УДК 657

Шепелюк В.А.
*кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри обліку і аудиту
Донецького національного університету економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського*

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРВИННОГО ВІДОБРАЖЕННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ ОПЕРАЦІЙ ІЗ МЕТОЮ ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ НА РІЗНИХ ЕТАПАХ ЇХ ЖИТТЄВОГО ЦИКЛУ

THE FEATURES OF THE PRIMARY REFLECTION OF ECONOMIC OPERATIONS WITH THE PURPOSE OF ACCOUNTING AND TAXATION OF CORPORATE RIGHTS AT VARIOUS STAGES OF THEIR LIFE CYCLE

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто особливості документування господарських операцій з обліку та оподаткування корпоративних прав в Україні. Визначено первинні документи які необхідно для оформлення корпоративних прав, що дозволяє господарючим суб'єктам запобігати порушенню чинного законодавства. Розглянуто первинні документи, які необхідно оформляти на різних етапах життєвого циклу корпоративних прав.

Ключові слова: документ, документування, корпоративні права, оподаткування, облік корпоративних прав, первинне відображення.

АННОТАЦИЯ

В статье рассмотрены особенности документирования хозяйственных операций по учету и налогообложения корпоративных прав в Украине. Определены первичные документы необходимые для оформления корпоративных прав, которые позволят хозяйствующим субъектам предотвратить нарушение норм действующего законодательства. Рассмотрены первичные документы, которые оформляются на разных этапах жизненного цикла корпоративных прав.

Ключевые слова: документ, документирование, корпоративные права, налогообложение, учет корпоративных прав, первичное отображение.

ANNOTATION

In the article the peculiarities of documenting of economic operations in accounting and taxation of corporate rights in Ukraine. The primary documents necessary for registration of corporate rights, allowing companies to prevent the violation of applicable law. To examine the primary documents which need to be issued at different stages of the life cycle of corporate rights.

Keywords: document, document, share law, taxation, accounting, corporate rights, primary reflection.

Постановка проблеми. Організація первинного обліку корпоративних прав на даний час має недоліки, оскільки первинні документи, що відображають господарські операції з обліку корпоративних прав здебільшого складаються із значними порушеннями, що може призвести до зміни облікової інформації та втрати її цінності для інвесторів та акціонерів. У зв'язку з цим проблема удосконалення первинного обліку корпоративних прав існує, а це негативно позначається на законні інтереси акціонерів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у дослідження питання первинного обліку здійснили такі вчені: Ф. Бутинець, А. Василенко, Г. Кім, А. Кузьмінський, М. Кулинич, В. Лень, О. Лишиленко, І. Лазаришина, В. Рудницький, В. Сопко та інші. Ґрунтовне до-

слідження теорії, методології, організації та методики бухгалтерського обліку корпоративних прав провів О. Пилипенко (2010). Ним вперше розроблено комплексний підхід до відображення в бухгалтерському обліку операцій із корпоративними правами на основі застосування неопініційованих теорій; ідентифіковано систему об'єктів бухгалтерського обліку, пов'язаних із процесами придбання, використання та відчуження корпоративних прав; теоретично обґрунтовано методологічні засади аналізу інвестиційної привабливості корпорації [1].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Належне ведення бухгалтерського обліку та оформлення корпоративних прав дозволяє господарючим суб'єктам запобігати порушенню чинного законодавства. Водночас ведення бухгалтерського обліку передбачає необхідність повного та достовірного відображення всіх фактів господарського життя в первинних документах, що забезпечується документуванням. Проте залишаються окремі невирішені питання, щодо відображення корпоративних прав у первинних документів щодо операцій, пов'язаних із корпоративними правами учасників акціонерного товариства.

Мета статті полягає в дослідженні проблеми організації документообігу корпоративних прав на різних етапах їх життєвого циклу, а саме: виникнення корпоративних прав, їх передача іншому учаснику (у випадку його виходу із товариства), відчуження частки та припинення корпоративних прав (у випадку ліквідації товариства).

Виклад основного матеріалу дослідження. Документування є досить важливим елементом методу бухгалтерського обліку та супроводжує весь процес його здійснення і є базою для складання облікових реєстрів і бухгалтерської звітності. Саме в процесі документування формуються носії первинних даних – документи, які є підставою для ведення облікових реєстрів у системі поточного обліку. Жоден господарський факт не може бути відображений на рахунках бухгалтерського обліку без належного його оформлення відповідними документами.

При цьому велика кількість документів формується за межами підприємства.

У сучасних умовах господарювання існує безліч неточностей щодо відображення в обліку корпоративних прав, які виникають в учасників акціонерного товариства. Судова практика в частині врегулювання протиріч щодо корпоративних прав учасників акціонерного товариства свідчить про зростання динаміки спірних питань та зростання кількості шахрайств щодо даних прав, неправильності нарахування дивідендів та несвоечасності їх виплати учасникам акціонерного товариства.

На практиці суб'єкт господарювання часто зустрічається з такими важливими проблемами, що унеможливають прийняття ефективних управлінських рішень, які систематизовані в таблиці 1.

Таблиця 1
Порушення, які здійснюються в процесі обліку корпоративних прав та їх вплив на показники фінансової та податкової звітності

Порушення щодо обліку корпоративних прав	Вплив порушення на показники фінансової звітності
Несвоечасність відображення корпоративних прав виражених у формі акцій і дивідендів. Неправильне відображення сум розрахунків із власниками корпоративних прав юридичних осіб. Порушення організаційних питань обліку корпоративних прав. Недосконала організація внутрішнього контролю за корпоративними правами.	Недостовірна інформація відносно корпоративних прав ↓ Викривлення сум прибутку в бухгалтерському та податковому обліку

Джерело: власні дослідження на базі судових суперечок.

Господарські операції в частині корпоративних прав, із метою подальшого відображення на рахунках бухгалтерського обліку повинні бути документально підтверджені, щоб уникнути порушень, які наведені в таблиці 1.

Розглянемо детальніше, які документи необхідно оформляти щодо обліку та оподаткування корпоративних прав (таблиця 2).

У практиці підприємств використовуються документи, які підтверджують корпоративні права, виражені у формі акцій, облигацій та фінансових інвестицій.

Загалом документи щодо корпоративних прав учасників можна поділити на наступні групи: організаційні, розпорядчі, спеціалізовані та первинні. Варто відзначити, щодо організаційних документів Статут, реєстр акціонерів та рішення зборів власників корпоративних прав, що є обов'язковими документами при виникненні корпоративних прав у акціонерів, містять основну інформацію про права акціонерів, склад і компетенцію органів управління товариством та про порядок ухвалення ними рішень.

Щодо розпорядчих документів, то до них належать договір купівлі-продажу, довіреність та передавальне розпорядження і оформлюються в разі передачі корпоративних прав іншим учасникам акціонерного товариства. Спеціалізовані ж документи засвідчують кожен окремий вид корпоративних прав, що належать акціонерам.

Розглянемо документальне підтвердження корпоративних прав на різних етапах їх життєвого циклу, а саме: виникнення корпоративних прав, їх передача іншому учаснику (у випадку його виходу із товариства), відчуження частки та припинення корпоративних прав (у випадку ліквідації товариства).

Першим етапом є виникнення корпоративних прав учасника. Цей етап розпочинається із створення та реєстрації юридичної особи.

Акціонерне товариство може створюватися юридичними та / або фізичними особами. Тоді, якщо акціонерне товариство засновується кількома особами, вони укладають між собою договір, який передбачає визначення порядку здійснення ними сумісної діяльності щодо створення товариства. Цей договір не є установчим документом товариства. Договір про створення акціонерного товариства укладається в письмовій формі, а якщо товариство створюється фізичними особами, договір підлягає нотаріальному посвідченню (Закон України «Про акціонерні товариства») [2].

Доцільно відзначити, що право власності на частку в зареєстрованому статутному капіталі підтверджується установчими документами товариства та свідоцтвом, виданим Товариством його учаснику відповідно до ст. 52 Закону України «Про господарські товариства» [3].

Відзначимо, що створення корпорації вимагає, щоб її засновники прийняли статут корпорації і набір супровідних документів. Статут повинен містити таку інформацію: 1) назва корпорації; 2) види діяльності, якими вона займатиметься; 3) об'єм зареєстрованого акціонерного капіталу; 4) число членів ради директорів, а також їх імена й адреси. Надалі вона повинна буде надавати щоквартальні і щорічні звіти про склад персоналу, а також фінансові і податкові звіти [4].

Супровідні документи визначають набір найважливіших статутних норм і правил діяльності корпорації, вироблених її засновниками. У них визначають такі питання: 1) способи і терміни виборів директорів корпорації (вся рада директорів обирається щороку або, наприклад, відбувається щорічна ротація третини його складу, а термін, на який обираються директори, складає три роки); 2) чи будуть акціонери корпорації мати першочергове право на придбання акцій фірми, що знов емітуються, і 3) процедури внесення подальших змін у статут і самі супровідні документи [3].

У процесі складання опису цінних паперів, які підтверджують наявність корпоративних прав, необхідно додатково зазначити вид цін-

ного папера, найменування випуску цінних паперів із зазначенням категорії, в якій формі випущено цінний папір, назву емітента цінного папера, номінальну вартість цінного папера (в національній чи іноземній валюті), кількість цінних паперів, їхні номери.

Згідно з нормами Закону № 1576-ХІІ [3] лише акціонерні товариства мають зареєстрований акціонерний капітал, розділений на певну кількість акцій рівної номінальної вартості. Кожен акціонер має право володіти будь-якою кількістю акцій. Корпоративні права не завжди виражено в акціях (наприклад, внески до зареєстрованого статутного капіталу товариства з обмеженою відповідальністю, до зареєстрованого статутного капіталу дочірнього підприємства, внески на підставі договору про спільну діяльність із метою одержання прибутку). Такі корпоративні права

практично нічим від акцій не відрізняються, а їх наявність надає ті самі права.

Укладаючи договори купівлі-продажу акцій законодавець встановив обмеження для торговця цінними паперами, а саме: торговець не може здійснювати торгівлю цінними паперами власного випуску, а також здійснювати продаж акцій того емітента, у якого він володіє безпосередньо або побічно майном, розмір якого становить понад 5 відсотків зареєстрованого статутного капіталу [5].

Стаття 41 Закону України «Про господарські товариства» [3] надає право реєстратору або голові правління товариства посвідчувати довіреність на право участі та голосування на загальних зборах акціонерів.

Для іменних акцій, що випущені в документарній формі, застосовується загальне правило,

Таблиця 2

Перелік форм документів для обліку корпоративних прав

№ з/п	Назва документа	Вид документа	Операції, при яких застосовуються
1.	Статут	Організаційний	Містить відомості про найменування юридичної особи, її місцезнаходження, органи управління товариством, їх компетенції, порядок прийняття ними рішень, порядок вступу до товариства та виходу з нього, а також розмір зареєстрованого статутного капіталу, умови про категорії акцій, що випускаються товариством та їхню номінальну вартість, їх кількість, права акціонерів, склад і компетенцію органів управління товариством та про порядок ухвалення ними рішень.
2.	Договір купівлі-продажу	Розпорядчий	Договір, за яким одна сторона (Продавець) зобов'язується передати майно у власність другій стороні (Покупцеві), а Покупець зобов'язується прийняти майно і сплатити за нього певну грошову суму.
3.	Акція	Спеціалізований	Цінний папір без установленого строку обігу, що засвідчує пайову участь у зареєстрованому акціонерному капіталі акціонерного товариства, підтверджує членство в акціонерному товаристві та право на участь в управлінні ним, дає право його власникові на одержання частини прибутку у вигляді дивіденду, а також на участь у розподілі майна під час ліквідації акціонерного товариства.
4.	Облігація	Спеціалізований	Цінний папір, що засвідчує внесення її власником грошових коштів і підтверджує зобов'язання відшкодувати йому номінальну вартість цього цінного папера в передбачений у ньому термін із виплатою фіксованого відсотка.
5.	Нотаріальна довіреність	Розпорядчий	Надає можливість акціонеру здійснювати корпоративні права не лише особисто, а і через представника. Ця необхідність пов'язана з відсутністю можливості особисто представляти свої інтереси в Товаристві.
6.	Реєстр акціонерів	Організаційний	Є одним з основних корпоративних документів товариства. Власники акцій отримують статус акціонерів і всі пов'язані з цим статусом права тільки після того, як відповідні відомості про них буде внесено до реєстру акціонерів.
7.	Передавальне розпорядження	Розпорядчий	Спеціальний документ, який оформляється при передачі прав за цінними паперами в документарній формі.
8.	Приватизаційні папери	Спеціалізований	Особливий вид державних цінних паперів, що засвідчують право власника на безоплатне одержання в процесі приватизації частки майна державних підприємств, державного житлового фонду, земельного фонду.
9.	Накладна	Первинний	Оформлюється під час погашення заборгованості з капіталу й обов'язково має бути підписаний керівником підприємства або уповноваженим ним органом.
10.	Виписка банку	Первинний	Складається у випадку купівлі, продажу, перепродажу акцій (часток), погашення заборгованості з капіталу.
11.	Рішення зборів власників корпоративних прав	Організаційний	Вид документу акціонерного товариства, який складається під час розподілу прибутку: виплати власникам (дивіденди); викупу акцій (часток).

Джерело: систематизовано на основі періодичної літератури та практики роботи корпорацій.

тобто право власності виникає з моменту передавання цінних паперів, якщо інше не встановлено договором [6].

Також документальним підтвердженням володіння корпоративними правами юридичної особи є інформація в бухгалтерському обліку платника податків про фінансові інвестиції.

До фінансових інвестицій належать: інвестиції у цінні папери, які є інструментами капіталу (акції, паї, майнові права); інвестиції, що придбані та утримуються до їх погашення – боргові інструменти (облігації підприємств, внутрішніх та місцевих позик, ощадні сертифікати) та окремих видів фінансових інвестицій – похідні інструменти (фінансові інструменти, які придбані та утримуються платником податків із метою їх продажу за ринковою вартістю).

Відповідно до ст. 5 Закону України «Про національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні» встановлює, що момент реалізації корпоративних прав із акцій, пов'язується із внесенням особи до реєстру власників іменних цінних паперів [7].

Безліч невеликих господарських товариств зберігають первинні документи в бухгалтерії в паперовому вигляді. Великі компанії намагаються вибудувати механізми взаємодії з реєстраторами, зовнішніми держателями й обліковцями акцій шляхом укладення відповідних договорів. Низький рівень реєстраційної діяльності, відсутність чітких правил і процедур ідентифікації прав власників та дієвої системи їхнього захисту в сучасних умовах виступають стримуючими чинниками розвитку корпоративного підприємництва в Україні.

Згідно із чинним українським законодавством діяльність із ведення реєстру власників іменних цінних паперів (і, відповідно, реєстру акціонерів) здійснює емітент або реєстратор. Емітенти можуть вести реєстри власників іменних цінних паперів самостійно, якщо кількість власників не перевищує максимально встановленої Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР) межі. На сьогодні така максимальна кількість власників становить 150 осіб. Якщо кількість власників перевищує це значення, емітент повинен вибрати реєстратора та укласти з ним договір на ведення реєстру. Нині переважна більшість вітчизняних акціонерних товариств відповідні функції передають реєстраторам.

Реєстратором є юридична особа – суб'єкт підприємницької діяльності, який одержав у встановленому порядку ліцензію на ведення реєстру власників іменних цінних паперів. Ведення реєстру власників іменних цінних паперів для реєстратора є особливим видом його діяльності, який не може поєднуватися з іншими видами діяльності, крім депозитарної. Закон України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» визначає діяльність із ведення реєстру власників іменних цінних паперів як

збір, фіксацію, обробку, зберігання та надання даних, що складають систему реєстру власників іменних цінних паперів щодо іменних цінних паперів, їхніх емітентів та власників, та здійснення інших функцій, передбачених законодавством [5].

Діяльність реєстраторів є надзвичайно важливим чинником розвитку акціонерних товариств. Саме реєстратор, зважаючи на свої прямі функціональні обов'язки, володіє повною і достовірною інформацією щодо акціонерів та пакетів акцій, що їм належать, історії їх придбання та іншими важливими даними. Зловживання реєстратором своїм особливим становищем може призвести до значних ускладнень в управлінні компанією-емітентом, а за певних обставин – до втрати корпоративних прав її законними власниками [8, с. 307–317]. До того ж, саме реєстратор надає дані про склад акціонерів для підготовки й проведення загальних зборів, від чого залежить їхнє своєчасне поінформування та допуск до участі.

У напрямі посилення процесів централізації системи обліку прав власності акціонерів має розглядатися унормування положень щодо виконання депозитаріями функцій збереження відповідних документів. Нині депозитарій готовий приймати на відповідальне збереження реєстри і первинні документи власників іменних цінних паперів у разі неможливості подальшого їх ведення реєстратором або його ліквідації. Зазначені документи депозитарій міг би зберігати до моменту передачі їх новому реєстратору, якого визначить емітент, що суттєво б знизило ризики інвесторів, пов'язані, наприклад, із втратою реєстру або іншими форс-мажорними обставинами. Доцільно також законодавчо оформити створення спеціальних резервних копій цінних паперів, передбачивши при цьому норми відповідальності реєстраторів і депозитаріїв за порушення правил, що забезпечують достовірність таких копій та їх збереження [9].

Підпис особи на передавальному розпорядженні засвідчується нотаріально. Право власності на акції може виникнути і в процесі приватизації державного майна, на підставі договору купівлі-продажу, посвідченого нотаріально.

Переважно договори, предметом яких є акції, нотаріально не посвідчуються, оскільки законодавством не встановлена обов'язкова нотаріальна форма.

Наступним етапом життєвого циклу щодо документального підтвердження корпоративних прав є відчуження частки учасника акціонерного товариства.

Для того, щоб вилучити частку корпоративних прав фізичних осіб необхідно надати наступні документи: статут юридичної особи; свідоцтво про реєстрацію юридичної особи; виписку (або витяг) з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців; довідка з Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України (ЄДРПОУ) (довідка статуправлін-

ня); документ, що встановлює особу продавця і покупця; довідка про присвоєння ідентифікаційних кодів фізичних осіб; оригінал свідоцтва про сплату внеску, виданого Товариством, на частку зареєстрованого статутного капіталу, що відчужується, або якщо вклад внесено не повністю, подається довідка Товариства про суму внесеного вкладу та процентне визначення; заяви згоди від інших співвласників Товариства про відмову від переважного права придбання частки (її частини), якщо вона відчужується третій особі (не учаснику), або докази повідомлення їх про намір відчужити частку.

Право власності на майно за договором, який підлягає нотаріальному посвідченню, виникає в набувача з моменту такого посвідчення або з моменту набрання законної сили рішенням суду про визнання договору, не посвідченого нотаріально, дійсним.

Якщо договір про відчуження майна підлягає державній реєстрації, право власності в набувача виникає з моменту такої реєстрації. Якщо сторони домовилися про нотаріальне посвідчення договору відчуження частки, право власності на частку в зареєстрованому статутному капіталі переходить до набувача з моменту нотаріального посвідчення договору. З моменту набуття права на частку її власник має право здійснювати всі права та обов'язки, які пов'язані з участю в Товаристві. Єдиною нормою, яка регулює ці відносини, є частина 3 статті 29 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців». У разі внесення змін до установчих документів, які пов'язані із зміною складу засновників (учасників) юридичної особи, додатково подається або копія рішення про вихід юридичної особи зі складу засновників (учасників) завірена в установленому порядку, або нотаріально посвідчена копія заяви фізичної особи про вихід із складу засновників (учасників), або

нотаріально посвідчений документ про передання права засновника (учасника) іншій особі.

Враховуючи ту особливість, що корпоративні права, які впливають із володіння акціями, виникають із моменту внесення їх нового власника до реєстру, а не з моменту їхньої купівлі-продажу, часто має місце подвійний продаж одних і тих самих акцій на підставі виписки з реєстру. Унеможливити таке порушення прав акціонера можна шляхом дотримання відповідної процедури продажу акцій. Зокрема, щоб правомірно отримати акції у власність, потрібно зібрати повний пакет документів, на підставі яких новий власник буде внесений у реєстр. Це, зокрема сертифікат цінних паперів, передавальне розпорядження, оригінал чи нотаріально завірена копія цивільно-правової угоди про перехід власності на цінні папери. Потенційному власнику акцій товариства доцільно ознайомитися з внутрішніми документами товариства до купівлі акцій, щоб зрозуміти механізм захисту своїх майбутніх прав акціонера.

Завершальним етапом життєвого циклу щодо документального підтвердження корпоративних прав є їх припинення.

Оформлення переходу та реалізації права власності здійснюється лише за умови повної оплати цінних паперів та залежно від форми випуску цінних паперів: іменні цінні папери в документарній формі передаються новому власнику шляхом повного індосаменту. Передавальне розпорядження оформляється власником, який дає розпорядження реєстроутримувачу внести зміни до реєстру власників іменних цінних паперів у зв'язку з передачею іменних цінних паперів іншій особі. Якщо цінні папери перебувають у спільній неподільній власності кількох осіб, то передавальне розпорядження має бути підписано кожним співвласником; цінні папери на пред'явника, випущені в документарній

Таблиця 3

ПАТ «ЕЛЕКТРОЗАВОД»
(підприємство, організація)

Форма ПД № КОКП-1
Затверджена Положенням про облікову політику
від «__» _____ р.

Картка обліку корпоративних прав учасників акціонерного товариства

Акціонери	Корпоративні права акціонерів			
	Право на дивіденди (вартість дивідендів, грн)		Право на придбання та викуп акцій (вартість акцій, грн)	Право на виплату вартості майна при виході учасника (вартість майна, грн)
	Нарахована сума	Сума до виплати		
1	2	3	4	5
А. Гусак	0	0	526624,6	573094,7
О. Куліш	0	0	515190,9	560652
Ю. Українець	0	0	668875	727897,4
О. Полякова	0	0	227298,8	247356
Разом:	0	0	1937989	2 109 000

Посадова особа,
яка склала документ

Підпис

ПІВ

Джерело: авторська розробка.

формі, переходять до нового власника з моменту передачі (поставки) цінних паперів; право власності на цінні папери, випущені в бездокументарній формі, переходить до нового власника з моменту зарахування цінних паперів на рахунок власника у зберігачів.

Сьогодні на підприємствах відсутні затвержені форми первинних документів щодо операцій, пов'язаних із корпоративними правами учасників акціонерного товариства. З цією метою можна запропонувати вести Картку обліку корпоративних прав учасників акціонерного товариства (форма ПД № КОКП-1) (таблиця 3).

Пропанова форма (ПД № КОКП-1) первинного обліку дозволить керівництву підприємства сформувати інформаційну базу для достовірного й аналітичного відображення та контролю операцій, пов'язаних із корпоративними правами акціонерів.

Висновки. На сьогодні існує безліч документів, які підтверджують корпоративні права, виражені у формі акцій, облігацій та фінансових інвестицій. Водночас ведення бухгалтерського та податкового обліку передбачає необхідність повного та достовірного відображення всіх фактів господарського життя в первинних документах, що забезпечується документуванням корпоративних прав.

У процесі дослідження було встановлено відсутність чітко затверджених форм первинних документів щодо операцій, пов'язаних із корпоративними правами учасників акціонерного товариства. Тому запропоновано ведення Картки обліку корпоративних прав учасників акціонерного товариства, що дозволить вищому керівництву підприємства сформувати інформаційну базу для цілей достовірного й аналітичного відображення та контролю ефективності

здійснення операцій, пов'язаних із корпоративними правами акціонерів.

Отже, належне ведення первинного обліку та оформлення корпоративних прав дозволяє господарюючим суб'єктам запобігати порушенню чинного законодавства.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Пилипенко О. Корпоративні права в системі бухгалтерського обліку: теорія, методологія, організація: авто- реф. дис. д-ра екон. наук: 08.00.09 / О. Пилипенко; Житомир. держ. технол. ун-т. Житомир, 2010. – 40 с.
2. Закон України «Про акціонерні товариства» від 18.01.2013 № 514-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>.
3. Закон України «Про господарські товариства» від 19.09.1991 № 1576-12 (редакція станом 14.05.2015) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
4. Бригхэм Ю., Эрхардт М. Финансовый менеджмент. 10-е изд. / Пер. с англ. под ред. к.э.н. Е. Дорофеева. – СПб.: Питер, 2009. – 960 с.
5. Закон України «Про цінні папери та фондовий ринок» від 23.02.2006 № 3480-15 (редакція станом 06.06.2015) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
6. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV: за станом на 06.06.2015 р. / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
7. Закон України «Про депозитарну систему України» від 06.07.2012 № 5178-5 (редакція станом 15.07.2015) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
8. Молотников А. Слияния и поглощения. Российский опыт: монография / А. Молотников. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Вершина, 2007. – 344 с.
9. Сафронова О. Розвиток системи обліку прав власності акціонерів у контексті реалізації державної політики протидії рейдерству в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://archive.nbuv.gov.ua>.